

RİSK DEĞERLENDİRMELERİNDE RAMAK KALA BİLDİRİMLERİNİN ÖNEMİ

Safa Ata¹

1. GİRİŞ

Ramak kala, "İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde" işyerinde meydana gelen, çalışan, işyeri ya da iş ekipmanını zarara uğratma potansiyeli olduğu halde zarara uğratmayan olay olarak tanımlanmıştır. İş kazalarının gerçekleşmeden önce önlenmesi, iş güvenliğinin temel kuralıdır. Ramak kala ise iş kazalarının önceden göz önüne alınmasını ve önlenmesini sağlayacak kestirimci yöntemlerden en önemlisidir. Bu konuda yapılan kaza piramidi çalışmaları, ramak kala bildirimlerinin önemini de vurgulamaktadır.

Kazaların önlenmesindeki en önemli kestirimci yaklaşımlardan biri de hiç kuşkusuz risk değerlendirmelerinin yapılmasıdır. Yönetmeliğe göre, işveren; çalışma ortamının

ve çalışanların sağlık ve güvenliğini sağlama, sürdürme ve geliştirme amacı ile işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmak zorunda tutulmuştur. Doğru ve kapsamlı bir risk değerlendirmesi ile, işletmelerin iş kazası ve meslek hastalığına neden olabilecek tehlikelerin önceden belirlenerek gerekli önlemlerin alınması sağlanabilir.

İşyerlerinde çalışanların bildireceği her türlü kaza, kaza olasılığı, tehlikeli, yanlış veya güvensiz davranış, uygulama yöntemi veya durum, kişisel koruyucu malzeme yokluğu veya yanlış kullanımı gibi bildirimler, ilgililer tarafından kayıt altına alınmalı ve risk değerlendirmesi çalışmasında kullanılarak tehlike ve risklerin öngörülüp raporlanmasının temeli oluşturmalıdır.

¹ İSG Müh., - m.safaata@gmail.com

2. RİSK DEĞERLENDİRMESİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

2012 yılında çıkan 6331 sayılı kanun ve bu kanun dayanak gösterilerek hazırlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nde tehlike, risk ve risk değerlendirme kavramları tanımlanmıştır. Buna göre tehlike, işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek, çalışanı veya işyerini etkileyebilecek, zarar veya hasar verme olasılığı, risk ise tehlikeden kaynaklanacak kayıp, yaralanma ya da başka zararlı sonucun oluşması olasılığı olarak tanımlanmaktadır.

Risk değerlendirmesi; "işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan etkenler ile tehlikelerden kaynaklanabilecek risklerin irdelenerek derecelendirilmesi, önlemlerin ve denetim yöntemlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmalar" [1] olarak tanımlanmıştır. Avrupa Komisyonunun yayımladığı rehberde ise, "İşyerindeki bir tehlikenin ortaya çıkması durumundan doğan, çalışanların sağlık ve güvenlikleri açısından risklerin değerlendirilmesi işlemidir" şeklinde tanımlanmıştır. Her iki tanımdan da anlaşıldığı üzere risk değerlendirmesi, işyerlerinde var olan ya da var olabilecek risklerin belirlenmesi ve belirlenen risklerin önem

derecelerinin saptanarak etkili bir önleme planının hazırlanmasını amaçlayan çalışmalar bütünüdür.

Risk değerlendirme çalışmaları adım adım gerçekleştirilmektedir. İlk adımda tehlikelerin tanımlanması aşamasında, işyerini ve o işyerinde çalışanları içeriden veya dışarıdan hasara uğratma olasılığı olan durumlar saptanır. Risklerin belirlenmesi ve irdelenmesi çalışmasında, ilk aşamada belirlenen tehlikeler ve bu tehlikelerin beraberinde getirdiği riskler, her birinin üzerinde önemle durularak incelenir.

Genel olarak bir risk değerlendirme ekibinde; işveren/işveren vekili, iş güvenliği uzmanları, iş yeri hekimleri, iş yerinde bulunan çalışan temsilcileri, iş yerinde bulunan destek elemanları, gözlenen veya olası tehlike kaynakları ile riskler konusunda bilgisi veya deneyimi olan çalışanlar bulunur. Bu ekibin çalışmaları saha içerisindeki tüm çalışmalarını kapsayacağından, ramak kala ve diğer bildirimler risk değerlendirme ekibine daha fazla tehlikeyi ve riski değerlendirme şansını verir.

Risk değerlendirmesi, herhangi bir sistemde tehlikelerden kaynaklanan risklerin büyüklüğünü öngörme ve yapılan denetimlerin yeterliliğini dikkate alarak bu risklerin kabul edilebilir olup olmadığına karar verme sürecidir [2]. Risk değerlendirme yöntemleri, riski hesaplarken sayısal

Tablo 1. Fine-Kinney Risk Değerlendirme Matrisi

OLASILIK DEĞERİ	OLASILIK zararın gerçekleşme olasılığı	FREKANS DEĞERİ	FREKANS tehlikeye zaman içinde maruz kalma tekrarı	ŞİDDET DEĞERİ	ŞİDDET insan ve/veya çevre üzerinde yaratacağı tahmini zarar
10	beklenir, kesin	10	hemen hemen sürekli (bir saatte birkaç defa)	100	birden fazla ölümlü kaza
6	yüksek / oldukça mümkün	6	sık (günde bir veya birkaç defa)	40	öldürücü kaza
3	olası	3	ara sıra (haftada bir veya birkaç defa)	15	kalıcı hasar / yaralanma, iş kaybı
1	mümkün fakat düşük	2	sık değil ayda bir veya birkaç defa)	7	önemli hasar / yaralanma, dış ilk yardım ihtiyacı
0,5	beklenmez fakat mümkün	1	seyrek (yılda birkaç defa)	3	küçük hasar yaralanma, dahili ilkyardım
0,2	beklenmez	0,5	çok seyrek yılda bir veya daha seyrek)	1	ucuz atlatma

yöntemlere başvurur. Bu sayısal yöntemler, olasılık ve güvenilirlik teoremleri gibi basit teknikler olabileceği gibi, benzetim modelleri gibi karmaşık teknikler de olabilir. Sayısal risk analizinde, tehlikeli bir olayın meydana gelme olasılığı, tehlikenin etkisi gibi değerlere sayısal değerler verilir ve bu değerler matematiksel ve mantıksal yöntemlerle işlenip risk değeri bulunur.

Risk = Olasılık x Şiddet x Frekans

Riskin niteliksel değerlendirilmesinde Fine-Kinney risk değerlendirme yönteminden faydalanılmıştır. Bu yöntem göre;

- Olasılık; sonucun oluşma olasılığını,
- Frekans; sonucun oluşma sıklığını,
- Şiddet; sonucun olması durumunda oluşacak etkiyi, tanımlar.

FINE-KINNEY METODU RİSK = OLASILIK X FREKANS X ŞİDDET

Tablo 2. Fine-Kinney Skor Değerlendirme Matrisi	
RİSK DEĞERİ	RİSK DEĞERLENDİRME SONUCU
400 < R	kabul edilemez risk hemen gerekli önlemler alınmalı/veya tesis, bina, çevrenin kapatılması düşünülmelidir.
200 < R < 400	esaslı risk kısa dönemde iyileştirilmelidir. (birkaç ay içinde)
70 < R < 200	önemli risk uzun dönemde iyileştirilmelidir (yıl içinde)
20 < R < 70	olası risk gözetim altında uygulanmalıdır.
R < 20	önemsiz risk önlem öncelikli değildir.

eşitliğiyle hesaplanan risk değerleri, aşağıdaki tabloya göre değerlendirilmektedir.

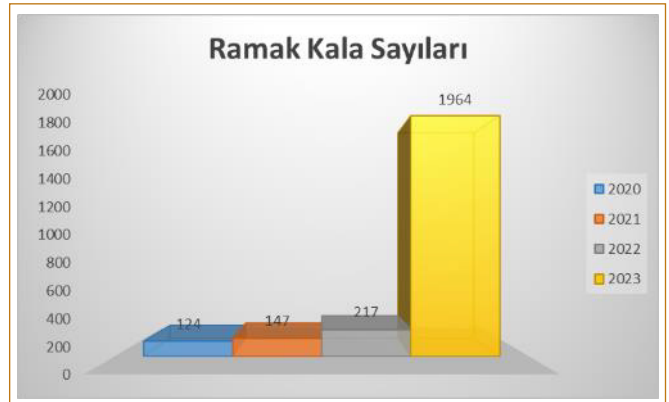
Fine-Kinney risk matrisi ile yapılan risk değerlendirmesi sonucunda elde edilen skorlar için, Tablo.3'de ayrıntıları verildiği şekilde öncelik sıralaması yapılmıştır.

3. DEĞERLENDİRMEİN YAPILDIĞI İŞLETMEDE BİLDİRİM SAYILARININ ARTIRILMASI

Bu konudaki tarafımızca elde edilen deneyim ve gözlemler aşağıdaki gibidir:

Değerlendirmenin yapıldığı işletmede, ramak kala formları doldurularak saha içerisinde bulunan kutulara atılmaktaydı veya bütünleşik yönetim sistemi belgelendirme yazılımından çevrimiçi olarak ramak kala bildirimleri yapılmakta idi. Yıl sonu değerlendirmelerinde, beklenen oranda bildirim alınmadığı gözlemlenince, çalışanların daha kolay bildirim yapmalarına olanak sağlayacak WhatsApp bildirim hattı kuruldu. Bu hatta ait grup kodları çalışanların dinlenme alanlarına, tuvalet ve lavabolara, soyunma odalarına asılarak, bildirim yapılması kolaylaştırıldı.

WhatsApp hattının açılması ile beraber ramak kala, güvensiz durum ve güvensiz davranış bildirimleri bir önceki yıla göre yaklaşık 11 kat artırıldı.

Grafik 1. Yıllara Göre Ramak Kala Bildirimleri

Tablo 3. Risk Giderme Öncelik Sırası

RİSK GİDERME ÖNCELİK SIRASI	I. Öncelikli Tehlikeler	II. Öncelikli Tehlikeler	III. Öncelikli Tehlikeler	IV. Öncelikli Tehlikeler	V. Öncelikli Tehlikeler
	Kabul Edilemez Risk	Esaslı Risk	Önemli Risk	Olası Risk	Önemsiz Risk

4. RAMAK KALA SAYILARININ RİSK DEĞERLENDİRME SKORLARINA ETKİSİ

Risk değerlendirme çalışmaları, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde de belirtildiği gibi;

- İşyerinin taşınması veya binalarda değişiklik yapılması,
- İşyerinde uygulanan teknoloji, kullanılan madde ve ekipmanlarda değişiklikler meydana gelmesi,
- Üretim yönteminde değişiklikler olması,
- İş kazası, meslek hastalığı veya ramak kala olay meydana gelmesi
- Çalışma ortamına ait sınır değerlere ilişkin bir mevzuat değişikliği olması,
- Çalışma ortamı ölçümü ve sağlık gözetim sonuçlarına göre gerekli görülmesi,
- İşyeri dışından kaynaklanan ve işyerini etkileyebilecek yeni bir tehlikenin ortaya çıkması halinde yenilenmesi gerektiğini bildirir.

Değerlendirmenin yapıldığı işletmede gerçekleştirilen bildirimler sonrasında, ilgili yönetmelikte de belirtildiği üzere risk değerlendirme çalışmaları güncellenmeye başlanmıştır. Bütün tehlikeler ve tehlike kaynakları büyük-küçük, önemli-önemsiz ayırt edilmeden belirlenerek bir tehlike listesi oluşturulmuştur. Bildirimlerin artmasıyla birlikte, yeni 236 tehlike tanımlanmış ve risk değerlendirmesine eklenmiştir.

Var olan risk değerleri üzerinden uygunsuzluk düzeltici

faaliyet(UDF)ramak kalalar ile beraber izlenmiş ve bu çalışmanın sonucunda;

- Kabul edilemez risk düzeyindeki skorlarda %3
- Esaslı risk düzeyindeki skorlarda %4,76
- Önemli risk düzeyindeki skorlarda %7,12
- Olası risk düzeyindeki skorlarda %5,06

düşüş olmuştur.

5. SONUÇ

Gerekli önlemlerin alınarak risklerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi amacıyla hazırlanan risk değerlendirmelerinin yapılmaması veya işveren tarafından gerekli önemin verilmemesi durumunda, yapılan analizlerin kâğıt üzerinde kalacağı ve asıl hedefine ulaşamayacağı açıktır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği, sürekli olarak canlı tutulması gereken bir süreçtir. Bu bakımdan ramak kala kayıtlarının tutulması, işyerinde iş kazalarını önlemek için hayati önem taşımaktadır. Bu şekilde hem çalışanların hem işletmenin zarara uğramasının önüne geçilebilir. Ramak kalaların, kazaların geliyorum dediğinin önemli bir göstergesi olduğunu ve birçok kazanın oluşabileceğini haber verdiğini unutmamak gerekir.

Kazalar gerçekleştikten sonra kazanın oluşmasına neden olan etkenler araştırılıp risk değerlendirmesine eklemeler yapmak yerine, kaza piramidi teorisine göre kaza olmadan bu riski değerlendirip önlem almak, çok daha etkin bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKÇA

- İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, 29.12.2012 Resmi Gazete Sayısı: 28512. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.16925&MevzuatIiski=0&sourceXmlSearch>
- Ceylan, H. ve Başhelvacı, V. S.** "Risk Değerlendirme Tablosu Yöntemi İle Risk Analizi: Bir Uygulama",

